

Jan Jakobsson
Tomt 98
2011-12-09
Ändrad 2015-09-11

Detta dokument ersätter ”Ringsöhistorik 2” från 2011. Ändringarna består i nya länkar till Lantmäteriet, som direkt öppnar de två kartorna jag hänvisar till. Jag har även lagt in länken till Riksantikvarieämbetet, som Bosse Carlsson hänvisar till i ett inlägg på Öppet forum.

Ringsö år 1706

I min släktforskning använder jag gärna Lantmäteriets historiska kartor. Där hittade jag nedanstående karta över Ringsö från år 1706. Jag köpte den i digital form. Man kan även få den på papper.

På nätet hittar man kartan via följande länk:

https://etjanster.lantmateriet.se/historiskakartor/s/show.html?showmap=true&mapTypeSelected=false&mapType=&archive=LMS&nbOfImages=2&sd_base=lms2&sd_ktun=4c4d535f4339382d33373a31

Det fanns alltså redan då en gård belägen på samma ställe som dagens. Hela ön med tillhörande holmar utgjorde fastigheten Ringsö Nr 1. Nuvarande bryggudden var då en holme. Landhöjningen sedan 1706 har varit 1,2 m. Ringsökälven hette Koholmen. Före 1706 var Ringsö ett kronohemman och brukaren/arrendatorn erlade alltså skatt till staten. Kartan tillkom i samband med att greve Axel Wachtmeister (1643-1699) på Mälsåker före sin död hade begärt att få byta till sig Ringsö mot hemmanet Torlunda i Toresunds socken. Denna begäran framgår av underlaget till kartan, som kan ses på:

https://etjanster.lantmateriet.se/historiskakartor/s/show.html?archive=REG&showmap=true&earchType=d&nbOfImages=4&sd_base=&sd_ktun=0002s9zj&mdat=1286125445

Im04

Av den färdiga kartans text, som återges nedan, framgår att Wachtmeisters begäran beviljades.

Geometrich Delineation öfver Ringsöö, ½

Hemman Belägit uthi Südermanland, Gripsholms

Lähn, Selebo Härad, och YtterSela Sochn, ähr Afmät (*avmätt*) efter Hans

Höggrefl. Excell:ts Kongl. Rådet, Præsidenten och Gouverneuren Högwälb:ne Hr:r Grefve Carl Gyllenstiernas Ordres Anno 1706 uti Augusty Månad af Nils Sylvius.

N:o	Notarium	Explicatio	Tl.	Fl.	Lass
1	Ringsöö Cronohemman, hvilket Hans HöGrefl. Excellence Sahl. (<i>avlidne</i>) Kongl. Rådet Grefven Axell Wachtmeister bekommit i Bythe ifrån Kongl. Maj:tt och Cronan, består af fölliande vilkor och lägenheter (<i>ägor</i>) Nembl:n				
A:	Uthsädet ¹⁾ uthi Östra och Västra Gården i Lättjord		4	2	--
B:	Uthi dito Gården i Sandmylla och Öhrjord		7	4	--
C:	Noch (<i>vidare</i>) i samma Gården i Sand och Moojord		8	6	--
	S:a 20 Tl. 4 Fl. (<i>ca 10 ha</i>)				
			Tr	Fr	
	Eget Åhrligt Uthsädet blifver Humblegård om 150 stänger		10	4	--
	Åhrligit Höö Uthaf Ängiarne I medelmåttig åhr, förutan Gärdeshöö		--	--	1 1/8
D:	Sjö Ängen 5 7/8 Tl. hårdvall á 1 lass Tunl.		--	--	5 7/8
E:	By Ängen 3 7/8 Tl. hårdvall á 1 1/8 lass Tunl.		--	--	4 1/8
F:	Hem Ängen 2 3/16 Tl. hårdvall á 2 ¼ Tunelant		--	--	4 7/8
	S:a		--	--	16
	Uppå denna Öö och holmen är god Fångskog ²⁾ till Gärdsell ³⁾ , Stör och Iledebrand (<i>bränsle</i>), samt nödvändigt Timber, ringa muhlbete ⁴⁾ . Fiskie medh Noth och Nättiande ⁵⁾ Kring om dess Land. men inga Katseställen ⁶⁾ efter der befinnes vara mehrendehls Gallstrand ⁷⁾ . <i>Ditskrivet i efterhand:</i> Efter ompröfvän innehåller Litt. B---9Tunl. och Litt. C---9 Tunl. Litt A rätt uträknat 4 Tunl. 2 Fl. 22 Tunl. 2 Fl. Ängar E---4 ¾ Tunl.				

- 1) Tunnländ, Tl. och fjärdingsland, Fl. var ytmått på åkerjord och bestämdes av den mängd utsäde (tunnor, Tr. och fjärdingar, Fr.) som gick åt. 1 tunnländ = 1 tunna (146 liter) och 1 fjärdingsland = 1 fjärding (18,3 liter).
- 2) Skog där man tar bränsle, byggnadsvirke etc.
- 3) Stänger till gårdsgårdar
- 4) Kreatursbete
- 5) Fiske med mjärddar
- 6) Katse=i bottnen nedslagna spjälor, som bildar en inhängnad
- 7) Gall=ofruksam

De som bodde på Ringsö

På underlaget till kartan ovan står att arrendatorn (*åbon*) på Ringsö 1706 var Petter Olofsson (*enligt kyrkböckerna hette han Pehr i förnamn*). Från att ha varit kronoåbo blev han nu frälseåbo och fick betala skatt till adelsmannen på Mälsåker.

Pehr bodde på gården tillsammans med sin hustru Lisbetha, sönerna Erik och Pehr, döttrarna Lisbeta och Kirstin samt drängen Anders och pigan Barbro.

År 1731 var Pehr Olofsson död, men änkan Lisbeta bodde kvar på gården, som då hade övertagits av äldste sonen Erik.

Här följer en kortfattad sammanställning av de som bodde på Ringsö fram till 1930.

Ringsö

<1704->1724 **Pehr Olofsson med hustrun Lisbetha.**

<1731->1750 **Erik Pehrsson (1688-1769)** (*Pehr Olofssons son*) **med hustrun Britta Nilsson (1688-)**.

<1750-1775 **Carl Jönsson (1720-)** **med hustrun Lisken (Lisa) Eriksdotter** (*Erik Pehrssons dotter*) (1725-1800).

1775-1801 **Carl Jansson (1742-1801)** **med hustrun Brita Carlsdotter** (*Carl Jönssons dotter*) (1745-1820).

1801-1815 **Per Carlsson (1774-)** (*Carl Janssons son*) **med hustrun Stina Carlsdotter (1778-)**.

År 1815 flyttade Per Carlsson (41) med hustru (37), två döttrar och två söner samt modern Brita Carlsdotter (70) till Öfvergården i Tuna på Selaön. Barnen var i åldern 9-15 år.

Från före 1704 t.o.m. 1815 brukades alltså Ringsö av samma släkt.

1815-1836 **Olof Hansson (1766-1836)** **med hustrun Maja Ersdotter (1781-1839)**.
Olof (49) och Maja (34) hade flyttat från gården Sörtorp på Selaön till Ringsö år 1815. De hade då fyra söner och en dotter i åldern 3-19 år. Den 19-årige sonen Olof var faderns son från ett tidigare äktenskap.

1836-1848 **Gustaf Olsson (1816-)** (*Olof Hanssons yngste son*) **med hustrun Brita Andersdotter (1807-)**.
Gustaf (20) och Brita (29) hade gift sig år 1836, då Gustaf efter faderns död övertog Ringsö. Brita var piga på gården och hade kommit från Nälsta 1833. Som brukligt var bodde Gustafs mor Maja Ersdotter kvar på gården fram till sin död.

År 1848 flyttade Gustaf Olsson (32) med hustrun (41), en son och en dotter till Toresunds församling. Barnen var 4 månader resp. 10 år gamla.

1848-1855 **Eric Andersson (1818-) med hustrun Lovisa Josephina Larsdotter (1825-)**.

Eric (29) hade kommit från Näsby 1 & 2 den 14/5 1847. Han gifte sig med Lovisa (23) 18/12 1847, som i samband med giftemålet flyttade till Ringsö från Vreta Nr 3 på Selaön. De övertog så Ringsö i mars 1848 då Gustaf Olsson flyttat.

Ringsö står nu som 5/8 mantal frälse unde Äleby. Äleby hörde i sin tur till Mälsåker. I början av 1800-talet hade släkten von Fersen övertagit Mälsåker efter Wachtmeistarna. 1849 blev Louise von Fersen ägare till Mälsåker. Hon hade en betydande förmögenhet och ägde även andra herresäten. Men hon och hennes man Carl August Gyldenstolpe levde slösaktigt och spelade kort med höga insatser. Till slut hade hela förmögenheten förbrukats, och allt slutade med konkurs. I denna veva hade Mälsåker och Äleby år 1853 sålts till Presidenten, Riddaren och Commendören af Kongl. Maj:ts Nordstjerne orden Herr Fredrik Åkerman.

Eric Andersson hade en dräng, Johan August Andersson (27). Han hade tjänat hos Erik i tre år och skulle flytta till Toresunds församling. I kyrkboken står följande anmärkning angående honom: *"1854 15/10 Uttog betyg till Thoresund. Dagen efter omkom i Mälaren, då han under storm skulle segla från Ringsö."* Flyttningsnotisen finns i kyrkboken däremot ingen döds- eller begravningsnotis varken i Ytterselö eller Toresunds socknar. Troligen återfann man inte kroppen.

Eric Andersson och Lovisa Larsdotter med sonen Carl Johan (6) och dottern Anna (3) lämnade Ringsö 1855 och flyttade till Kärnbo församling vid Mariefred.

1855-1868 **Jacob Pehrsson (1828-) med hustrun Johanna Ersdotter (1831-)**.
Jacob (27) och Johanna (24) hade med sin son Carl Gustaf (2) kommit från Överselö socken 1855.

Under sina 13 år på Ringsö fick de ytterligare fem barn, varav dottern Johanna Jacobina dog drygt ett år gammal och dottern Mathilda, som blev nöddöpt och dog endast en dag gammal.

I mars 1868 flyttade de tillbaka till Överselö församling.

1868-1878 **Carl Gustaf Jansson (1825-) med hustrun Fredrika Andersdotter (1826-)**.

Carl Gustaf (43) och Fredrika (42) kom från Toresund i mars 1868 och hade då fem barn i åldrarna 3-17 år. 4 ½ månad efter ankomsten till Ringsö födde Fredrika sitt sista barn, dottern Augusta. Efter 10 år flyttade de tillbaka till Överselö med de fyra yngsta barnen. De äldre hade redan lämnat hemmet.

1878-1881 **Carl Jansson (1845-) med hustrun Anna Sofia Jansdotter (1842-)**.

Carl (32) och Anna (35) med deras 7-årige son Carl Johan hade kommit från ett annat ställe i Ytterselö församling år 1877 och övertog gården när den tidigare brukaren lämnade i mars 1878. De stannade i fyra år och flyttade sedan till Spånga i Stockholm. Deras piga sedan 1878, den nu 18-åriga Edla Wilhelmina Sellholm, flyttade med dem till Spånga.

År 1881 står enligt kyrkboken Carl Hansson Eldholmen Torsvi socken som ägare till Ringsö. Han hade köpt loss Ringsö från Mälsåker/Äleby år 1880. Eldholmen ligger på fastlande norr om Ringsö.

Carl Hansson hade tidigare innehaft Husby kvarn, Ytterselö och varit mjölnare. I mars 1859 flyttade han (34) med hustrun Anna Andersdotter (25) och två döttrar på 3 resp. 1 år till Torsvi, där han blev arrendator på gården Eldholmen. Där levde han till sin död 1906.

Enligt kyrkböckerna fanns ingen brukare på Ringsö under åren 1881-1887. I stället tjänstgjorde där ett antal statdrängar med familjer, som var och en bodde på ön under ett till fyra år. I genomsnitt bodde två statfamiljer samtidigt på Ringsö. Det troliga är att driften leddes från Eldholmen och att en av statarna var fördräng (arbetsledare). Senare finns det uppgifter om statdrängar och ladugårdskarlar med familjer fram till 1921. Systemet med statare i Sverige upphörde år 1945.

Ringsölund

Enligt kyrkboken fanns det under några år något som kallades Ringsölund. Om detta var ett hus på Ringsö vet jag inte, men enligt husförhörslängden bodde nedanstående fiskarfamilj där under ett par år.

1884-1887 **Fiskaren Otto Alfred Carlsson (1852-) med hustrun Lovisa Nilsdotter (1851-)**.

Otto (32) och Lovisa (33) hade kommit från Veckholm år 1884 tillsammans med sina fyra barn, som var 1-5 år gamla. De stannade på Ringsö i 2½ år och flyttade sedan till Ytterenhörna.

Namnet Ringsölund finns med i kyrkboken även för åren 1891-1895, men sidan där namnet står är tom.

Ringsö

1888-1890 **Olof Magnus Olsson (1825-) med hustrun Lovisa Charlotta Jansdotter Winqvist (1841-)**.

Olof (63), Lovisa (47) och hennes dotter Hilma Carolina Charlotta Winqvist (17) hade kommit från Munsö i Stockholms län under april 1888. I november 1891 flyttade de till ett ställe på Selaön efter att ha bott ett år tillsammans med nästa brukare på Ringsö.

1890-1903 **Carl Johan Carlsson (1858-) med hustrun Anna Carolina Andersson (1863-)**.

Carl Johan (32) och Anna (27) hade kommit från ett annat ställe i Ytterselö församling tillsammans med sonen Ernst Johan (5) och dottern Ester Carolina (3) i november 1890. Dottern dog sedan endast 5 år gammal. ytterligare tre barn föddes under tiden de bodde på Ringsö. I april år 1903 flyttade hela familjen till Kalmar församling i Uppsala län. Med dem flyttade också statdrängen Ernst Theodor Ekstrand (24), hans hustru Ida Alfrida Lindberg (25) och deras 1½ årige son Ernst Algot.

Ägaren till Ringsö Carl Hansson på Eldholmen dog 1906 av "ålderdomssvaghet" 81 år gammal. Ny ägare blev först notarien i riksbanken Åke Fredriksson. Efter en tid kom så Ringsö åter att ligga under Mälsåker. Ingenjör Åke Sjögren, som köpt Mälsåker 1898 står nämligen som ägare till Ringsö i församlingsboken 1901-1915. Utöver själva Mälsåkers gård ingick Äleby och mängder av hemman därunder.

1903-1911 **Carl Axel Eriksson (1858-) med hustrun Maria Albertina Eklund (1855-1910)**.

Carl Axel (45) och Maria (48) hade kommit från Torsvi församling i juni 1903 tillsammans med dottern Gunilla (19) och sonen Carl Albin (17). Hustrun dog 1910, 55 år gammal. Året efter flyttade Carl Axel över till Selaön och sonen Carl Albin (24) tog över gårdens skötsel, dock inte som arrendator utan som fördräng. Han var alltså arbetande förman över de statdrängar och ladugårdskarlar, som tjänstgjorde på ön.

1911->1921 Fördräng Carl Albin Eriksson (1886-1970) med hustrun Anna Matilda Kristina Andersson (1890-1973).

De hade gift sig i mars 1911 och fick fram till år 1921 sönerna Karl Yngve och Karl Åke.

Ingenjör Sjögren på Mälsåker hade kommit på obestånd, och började 1914 att avstycka och avyttra fastigheter. Han sålde bl. a. marken där Husby och Näsby tegelbruk kom att uppföras. Köpare var häradshövdingen E. Nathorst Böös. I en del källor står att Åke Sjögren uppförde Husby tegelbruk, men det är alltså fel. Han bara sålde marken. Åke Sjögrens skulder gjorde att han i juni 1916 var tvungen att sälja en mängd fastigheter på Selaön och även Äleby inkl. Ringsö. Ny ägare blev grosshandlaren Per Johan Carlsson från Kumla. Köpesumman var 1280000:-. Även han kom på obestånd och gick i konkurs. I församlingsboken 1916-1921 står att Ringsö ägdes av Elias Edling i Enköping och en Nilsson i Råsunda.

1928->1930 Albert Ferdinand Rung (1887-1961) med hustrun Olga Alfrida Rung (1887-1955).

Albert (41) och Olga (41) med sonen Nils Olof (20) och dottern Ingeborg Maria (14) hade kommit från Kulla i Uppland år 1928. 1930 fick Ingeborg Maria ett barn. Albert och Olga dog på Näsby tegelbruk 1:1 1961 resp. 1955.

1930 fanns på Ringsö även ogifte Ladugårdsdrängen Karl Emanuel Andberg (27) och kördrängen Karl August Teodor Blomberg (28) med hustrun Milda Sofia född Lindblad (25).

Ytterligare uppgifter om Ringsö's historia under 1900-talet finns i Elisabet Stålhems artikel "Ringsö förr" på hemsidan under Arkiv / Kartor, vägbeskrivningar, etc

Se även Bosse Carlssons inlägg på Ringsö forum under Borttappat & upphittat öppet forum #982, där han tipsar om fornlämningar på ön och hänvisar till följande länk till Riksantikvarieämbetet: www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html. Sök via kartan och klicka på i-et i panelen och sedan på respektive "R" så får du fram information om respektive fornlämning.

Om ni hittar fel i det jag skrivit eller har kompletteringar får ni höra av er till mej via e-post. Sök upp mej i medlemslistan på hemsidan, klicka och e-posta via min profilsida.

Jag har fler detaljer som barn, födelse-och dödsdatum, födelseförsamlingar, namn på statarna m.m. Om någon är intresserad, hör av er.

Källor:

Lantmäteriet

Ordbok för släktforskare (Kent andersson och Henrik Anderö)

Kyrkböcker i Ytterselö och Torsvi församlingar

Sveriges dödbok 1901-2009

Fritz von Dardels dagboksanteckningar

Slottsguiden

Elisabet Stålhems Ringsö förr